

УДК 378

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ НА АКТИВІЗАЦІЮ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Веретенко Т.Г.

Стаття присвячена актуальній проблемі активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів майбутніх соціальних педагогів у процесі їх професійної підготовки в умовах інтеграційних освітніх процесів. Проаналізовано шляхи активізації навчання студентів в Україні: лекції-дискусії, семінарські заняття, технології організації навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням конкретних соціальних ситуацій. Відзначено можливості практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Акцентовано увагу на можливостях сучасних студентів обирати лекторів, країну для вивчення певного курсу або проходження практики.

Ключові слова: активізація навчально-пізнавальної діяльності лекції-дискусії, семінарські заняття, технології організації навчально-пізнавальної діяльності.

Статья посвящена актуальной проблеме активизации учебно-познавательной деятельности студентов будущих социальных педагогов в процессе их профессиональной подготовки в условиях интеграционных образовательных процессах. Проанализированы пути активизации обучения студентов: лекции-дискусии, семинарские занятия, технологии организации учебно-познавательной деятельности студентов с использованием конкретных социальных ситуаций в Украине. Отмечены возможности практической подготовки будущих социальных педагогов. Акцентируется внимание на возможностях современных студентов выбирать лекторов, страну для изучения определенного курса или прохождения практики.

Ключевые слова: активизация учебно-познавательной деятельности, лекции-дискусии, семинарские занятия, технологии организации учебно-познавательной деятельности.

The article addresses the pressing problem of activation of future social pedagogues' learning during their professional education in conditions of integrative educational processes. The ways of activation of students' learning in Ukraine have been analyzed, including lectures-discussions, seminars, case study technologies. Possibilities of prospective social pedagogues' practical training have been highlighted. Modern students' opportunities to choose lecturers, countries for taking certain courses or undergoing practical training have been emphasized.

Key words: activation of learning, lectures-discussions, seminars, technologies of learning activity organization.

Інтеграційні освітні процеси набувають сьогодні особливого значення, оскільки забезпечують широке міжнародне співробітництво, основною метою якого є досягнення порівняності академічних ступенів у країнах-учасницях Болонського процесу (Болонську декларацію підписано 45 країнами), академічну мобільність, розвиток співробітництва між країнами-учасницями з метою гарантування якості освітніх послуг.

Інтеграція України до світового освітнього простору забезпечить переваги як на мікрорівні: диверсифікація та зростання фінансових надходжень до бюджетів ВНЗ через залучення іноземних студентів, модифікація навчальних планів з метою їх відповідності міжнародним вимогам, більш ефективно використання внутрішніх ресурсів, поширення академічної мобільності, підвищення якості освіти за рахунок участі науковців і

викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями; так і на національному рівні: підвищення якості національної вищої освіти на основі впровадження загальноєвропейських вимог до освітніх програм і процедур, критеріїв атестації й акредитації ВНЗ, поширення можливостей щодо експорту українських освітніх послуг на основі визнання дипломів про вищу освіту, підвищення конкурентоздатності української системи освіти у світі, стимулювання розвитку національних освітніх ресурсів.

Як свідчать численні дослідження вітчизняних та зарубіжних педагогів, науковців А.М.Алексюк, М.Б.Євтух, М.В.Кларин, Л.П.Пуховська, І.О.Смолюк, С.Д.Смирнов, Р.Данкл, Р.Спит, Х.Стентон в організації навчання студентів університетів потребує зміни принцип пристосування до здібностей та можливостей студентів на принцип розвивального навчання, індивідуалізації навчання [1; 2; 3; 6]. Тенденція розвивального навчання реалізується у різних способах активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, джерелом якої є надання студентам більшої самостійності. Особливого значення набуває можливість накладати контекст майбутньої професійної діяльності у виборі форм організації навчання студентів.

В університетах України більш популярною та ефективною стає лекційно-дискусійна форма організації навчання, яка сприяє більшій активізації студентів, підвищує їх інтерес до навчальної дисципліни, розвиває навички прийняття рішення, мислення. При цьому змінюється і роль викладача від лектора до учасника дискусії.

Викладачі кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка мають досвід проведення лекцій-дискусій:

- лекція починається не з повідомлення нової інформації, а з питань викладачу з теми, що вивчалася на минулому занятті, відповідями на них, обміну думками та наступній дискусії. Після чого викладач повідомляє новий навчальний матеріал, джерела знаходження основного матеріалу з нової теми;

- усі заняття носять характер сумісної діяльності викладача та студентів у розв'язанні проблемних завдань, панує вільна, дружня атмосфера, відсутні тиск та критична оцінка пропозицій студента у розв'язанні проблеми як з боку викладача, так і з боку однокурсників;

- для успішної організації та проведення лекцій-дискусії та глибокого засвоєння змісту навчальної інформації на початку курсу студенти виконують декілька невеликих контрольних робіт та їм пропонується велика кількість завдань та питань. Перевірка значної кількості самостійних робіт дає можливість викладачу визначити слабкі сторони у знаннях студентів і відповідно до цього визначити зміст наступних лекцій-дискусій.

Забезпечення ефективного проведення лекційно-дискусійної форми організації навчання потребує від викладача більш ретельно готуватися до кожного заняття, обмірковувати питання, які слабо розкриті у підручниках та питання, які можуть зацікавити студентів, стимулювати участь усіх студентів у дискусіях. Як показує досвід, лекційно-дискусійна форма організації навчання можлива лише за умов рівності учасників обговорення без урахування віку та посади усіх її учасників. Важливою є роль викла-

дача, що слідкує за ходом дискусії: не нав'язувати своєї думки, якщо потрібно допомагати навідними питаннями, допомагати студентам правильно формулювати свої думки та пропозиції, бути терплячим до різних висловлювань та вчити цьому інших. Безумовно, така форма організації навчання студентів збільшує об'єм самостійної роботи студентів та саме за рахунок регулярної самостійної роботи і наступної реалізації одержаних знань активізується навчально-пізнавальна діяльність студентів. Як показує досвід, найбільш популярною стала лекція, що носить проблемний характер, змінився характер проведення лекції, більший акцент робиться на активізацію пізнавальної діяльності студентів, основним завданням лекції стала підготовка студентів до самостійної роботи, підвищується інтерес до дисципліни, що вивчається.

Інтеграційні освітні процеси дають студентам можливість самим обирати викладача-лектора кафедри, лекції якого вони бажать відвідувати або прослухати курс лекцій обраного викладача в іншій країні [2; 4].

Особливого значення набувають семінарські заняття, основним принципом якого є активність студентів. Теми семінарських занять повідомляються студентам на початку вивчення модулю. Для підготовки до семінару студенти самостійно проводять підбір та вивчення літератури за темою семінару, підготовляють та пишуть реферати, проводять дослідницьку роботу. Саме семінари дають можливість залучати студентів у коло проблем майбутньої спеціальності, допомагають визначитися у її виборі [1; 4; 6].

Одним зі шляхів підвищення ефективності семінару є робота у мікрогрупах, організації активної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Під час організації семінарських занять студенти не відчують почуття страху, оскільки від них потребують не однозначну відповідь на питання, а уміння висловлювати свою точку зору на проблему, яка допускає альтернативне рішення. Під час обговорення вони почувують себе вільно. До того ж групове розв'язання проблеми виявляється набагато ефективніше, ніж індивідуальне. Головне – участь у семінарах дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів, формує навички прийняття рішення. Під час проведення семінарів викладач має можливість урахувати індивідуальні особливості кожного студента, виявляти ступінь їх підготовки та здійснювати за необхідності допомогу. Ситуації та приклади, що обговорюються на семінарах, подібні до проблем, які майбутні соціальні педагоги будуть розв'язувати у професійній діяльності. Така побудова занять формує у студентів навички логічного та критичного мислення. Вони починають аналізувати себе, визначити свої сильні та слабкі сторони, виявляти допущені помилки, удосконалювати свої уміння та навички. Семінари сприяють розвитку особистості, формуванню комунікативних та дослідницьких умінь і навичок.

Ефективним, за даними нашого дослідження, є використання конкретних соціальних проблем у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, вони використовуються як технології аналізу та систематизації інформації, так і як технології прийняття рішення. Особливість їх використання полягає у тому, що вони не мають чіткого правильного або неправильного рішення, вони слугують

лише навчальним матеріалом, на якому студенти вчатьсь аналізувати, дискутувати, обґрунтовувати своєю точкою зору, приймати рішення.

Технологія організації навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням конкретних соціальних проблем потребує:

- вивчення студентом тесту з описом конкретної соціальної ситуації та самостійне визначення сутності проблеми, визначення власної позиції в оцінці даної ситуації, визначення конкретних шляхів її розв'язання;

- робота у мікрогрупі: студенти об'єднуються у невеликі групи (від 4 до 6 осіб), у яких здійснюється обмін думками з проблем даного кейсу та внаслідок діалогового спілкування приходять до єдиного розв'язання соціальної проблеми. Діалог, дискусія, мозговий шторм ("брейнстормінг") є необхідними методами навчання студентів. Після групового обговорення групі пропонується викласти груповий варіант розв'язання соціальної проблем. І хоча внаслідок обговорення виявляються інтелектуальні лідери у групі, що здатні викласти групову точку зору, нашим завданням було навчити кожного з групи обґрунтувати позицію групи. З цією метою постійно змінювався склад групи на заняттях та доповідачі;

- загальногрупове обговорення проводиться після обговорення у мікрогрупах. Кожна група висловлює свою точку зору з соціальної проблеми. Особливістю обговорення є те, що викладачем не дається якісна оцінка запропонованих розв'язків соціальних проблем. Викладач намагається залучити до обговорення більше студентів, стимулює висловлювання різних точок зору, творчі доповнення окремих моментів. В основі поведінки викладача на заняттях – толерантність у взаємовідносинах зі студентами [6; 7].

Важливе місце у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів посідає практика, завдяки якій здійснюється зв'язок вищівської теоретичної підготовки з практичною. На практиках студент виконує конкретні виробничі обов'язки залежно від рівня його підготовки, в умовах інтеграції не виключається і можливість однієї зарубіжної практики, протягом якої студенти удосконалюють іноземну мову та стан відповідної області знань чи професійної діяльності. Проте цікавий досвід організації практичної підготовки студентів накопичений у вишах розвинених країн. Розвиток практичної підготовки майбутніх фахівців привів до створення нової концепції вищої освіти: "почергове навчання", яке широко розповсюджено у США, Канаді (під назвою коопероване навчання),

Великобританії (сендвіч-курси), Франції. Сутність такого навчання у тому, що студенти чергують періоди навчання у вищих навчальних закладах та професійної діяльності на конкретних робочих місцях. Строки та організація практик та навчання мають різний характер у різних країнах. Так, студенти вишів США та Канади чергують навчання та практики кожні три-чотири місяці. У Великобританії існує два типи "сендвіч-курсів". За першим типом студенти два роки навчаються в університетах, після чого проходять практику протягом одного року безпосередньо на виробництві, після чого ще один рік навчаються в університеті. На курсах другого типу проходить чергування періодів навчання та роботи в установах кожні шість місяців. У Франції студенти проходять дві практики загальним обсягом від 8 до 10 місяців або чотири практики від 47 тижнів до 1,5 років (якщо термін навчання в університеті триває п'ять років). Вчені західних країн дійшли висновку, що почергове навчання необхідно вести на усіх ступенях освіти, оскільки в процесі підготовки спеціалістів відбувається кооперація вищих навчальних закладів та певних організацій, закладів, фондів, фірм, корпорацій. Саме проходження практики на робочих місцях сприяє подальшому працевлаштуванню студентів у тих закладах, де вони проходили практику. Організація педагогічних практик студентів університетів України також проходить з урахуванням можливостей подальшого працевлаштування майбутніх соціальних педагогів, університети укладають договори з базовими школами, реабілітаційними центрами або зі школами, де самі студенти бажають проходити практику, проте термін проходження практик та їх кількість потребує значного збільшення. Слід подумати про організацію почергового навчання в університетах України. На нашу думку, саме такої організації навчання потребує підготовка майбутніх соціальних педагогів, оскільки вона найбільш ефективно впливає на їх формування як професіоналів [3; 2].

Таким чином, новітні технології організації навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням конкретних соціальних ситуацій, лекції-дискусії, семінарські заняття наближені до майбутньої професійної діяльності сприяють активізації їх навчально-пізнавальної діяльності. Можливості сучасних студентів обирати лекторів, країну для вивчення певного курсу або проходження практики в умовах освітніх інтеграційних процесів робить ефективною організацію їх самостійної навчальної діяльності в процесі професійної підготовки.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1998. – 356 с.
2. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии : анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – Рига : НПЦ "Эксперимент", 1998. – 180 с.
3. Малафіїк І. В. Дидактика : навч. посіб. / І. В. Малафіїк. – К. : Кондор, 2009. – 398 с.
4. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжність : монографія / Л. П. Пуховська. – К. : Вища шк., 1997. – 198 с.
5. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. І. Слєпкань. – К. : НПУ, 2000. – 210 с. – С. 205–207.
6. Смолюк І. О. Педагогічні технології: дослідження соціально-особистісного аспекту / І. О. Смолюк. – Луцьк : Ред. "Вежа", 1999. – 294 с.
7. Стефановская Т. А. Технология обучения педагогике в вузе : метод. пособ. / Т. А. Стефановская. – 2-е изд. – М. : Совершенство, 2000. – 272 с.